

Ekonomi ve İşletmecilik Dünyasında Bölgesel Gelişme Eğilimleri: Batı-Akdeniz Bölgesinin Potansiyeli

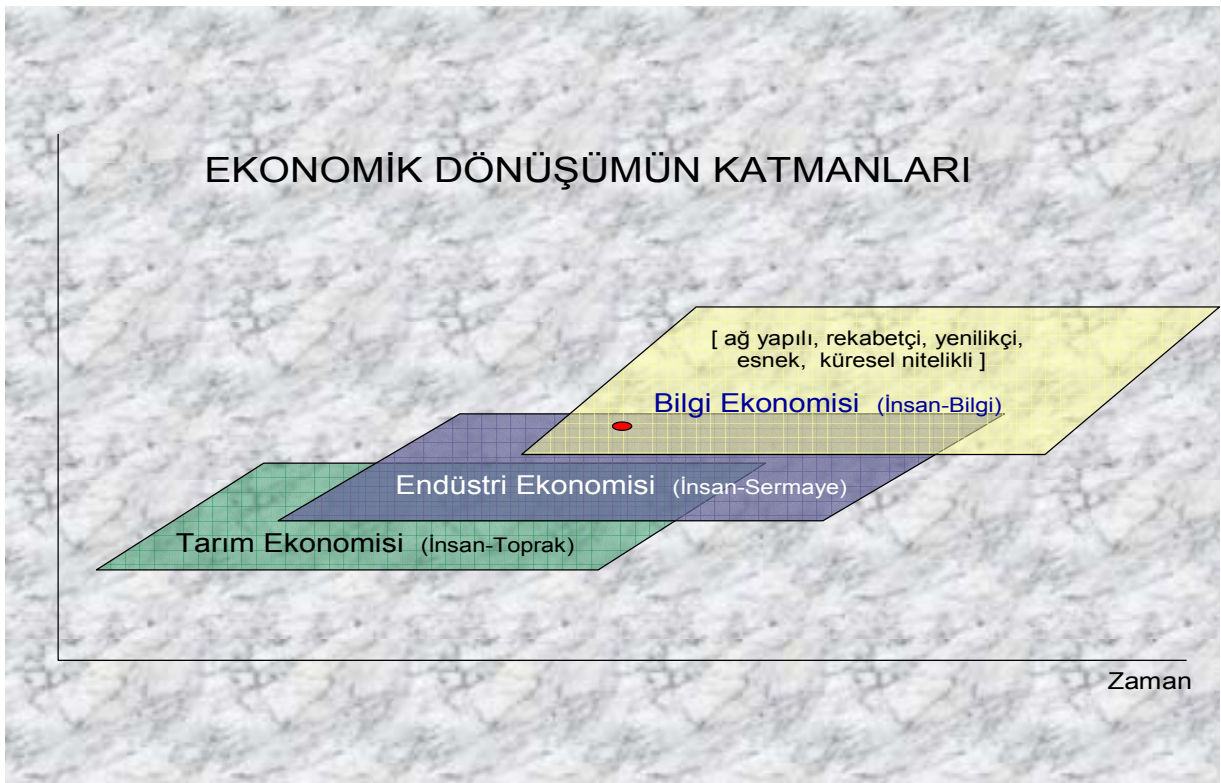
Prof.Dr. Orhan Kuruüzüm, Akdeniz Üniversitesi, İşletme Bölümü

Küresel ve ulusal ekonomilerde 2003-2007 yılları arasında sıra dışı gelişmeler yaşanmış, mal ve faktör piyasalarında ciddi kırılmalar söz konusu olmuş, para ve sermaye piyasalarında ise baş döndürücü hareketlilikler yaşanmıştır. Bu dönemde; Asya'dan Çin ve Hindistan, Amerika'dan Arjantin ve Brezilya, Afrika'dan Mısır ve Güney Afrika, Avrupa'dan ise Slovenya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan yıldızı parlayan ülkeler olarak öne çıkmıştır.

Küresel ekonomik büyüme bu dönemde yıllık ortalama %5 civarında büyürken, aralarında bizim de bulunduğumuz ve öne çıkan örneklerini yukarıda saydığım rakip ülkeler yıllık ortalama %8'den fazla büyümeyi başarmışlardır. Biz ise küresel ortalamaya yakın bir büyüme performansı gösterebilmişiz.

Küresel dış ticaret bu dönemde 7 trilyon \$'dan, 14 trilyon \$'a yükselmiş, yani kendini ikiye katlamıştır. Düşen enflasyon ve faiz ile yükselen serbestleşme ve büyüme, dış ticareti adeta coşturmuştur. Doğal olarak gelişen refah ve talep, mal ve faktör piyasalarında da hem hareketliliği hem de son dönemde fiyatları üst düzeylere taşımıştır. Yine bu dönemde para ve sermaye piyasalarında çığ gibi yeni finansal araçlar icad edilmiş, türev ürünler olarak küresel piyasaya sürülmüş ve bir hesaplama göre 50 trilyon \$'lık dünya GSMH'nin 15 katı büyüklüğünde bir hacim yaratılmıştır.

Ekonomik büyüklüklerin yanı sıra bunların bilanço sistemindeki dağılımı da ekonomik yapıyı tanımlamada önemli bir gösterge olmuştur. Yatırımların ve varlıkların kompozisyonunun fiziki olandan fiziki olmayana doğru bir kayma göstermesi, bilgi ekonomisinden bahsetmenin temel göstergelerindendir. Örneğin Philips Şirketinin 1991 yılında varlıklarının %90'ı maddi ve %10'u gayrimaddi varlıklardan oluşurken, 1999 yılında bu oran %30'u maddi ve %70'i gayrimaddi olarak gerçekleşmiştir. İşletme yapısındaki böylesi dönüşümler ekonomik yapıda da dönüşümleri beslemektedir. Ekonomik yapıdaki bu türden dönüşümleri üç ana katmanda izlemek mümkündür. Bu katmanlar aslında birbirleriyle geçişken ve bütünleşik bir yapıda yer alırlar. Şekil-1'de bu durum özetlenmektedir.

Şekil-1. Ekonomik Dönüşümün Katmanları.

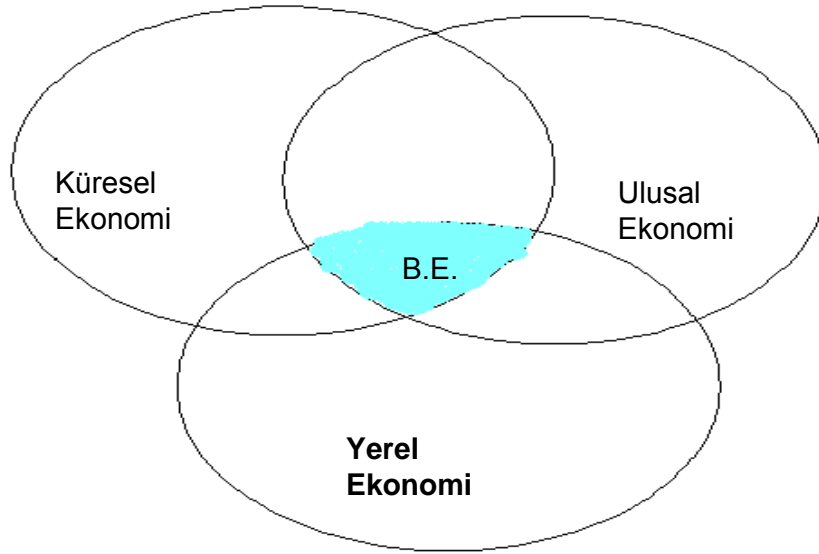
Yaşanan bu süreçte bölgesel ve küresel ekonomilerin birbirlerine doğrudan ve yoğun bağlar kurması, işletmelerin küreselleşme eğilimleriyle desteklenmiştir. Küçük ve orta boy işletme (KOBİ) düzeyinde bile bu türden küreselleşme hevesi ve hareketliliği ciddi bir yoğunluk kazanmıştır. Büyük işletmeler ise bu yoğunluğu ve hareketliliği, içinde buldukları rekabetçi ortamın temel özelliklerinden dolayı çok daha önce yaşamaya başlamışlardır.

Bölgesel ve yerel ekonomiler açısından son derece önemli bir konuma sahip olan KOBİ'ler, küreselleşme eğilimlerinin artmasıyla karşı karşıya kaldıkları yeni rekabet koşullarına uyum sağlayabilmek için hızla daha paylaşımcı, yenilikçi ve doğal olarak bilgi ve bilişim odaklı bir yapıya dönüşmeye çalışmaktadırlar. Bu dönüşümü başaranlar; bir taraftan kendi bölgelerinde maruz kaldıkları küresel tehdit ve rekabete savunma geliştirmede avantaj sağlarken, diğer taraftan da küresel ortama açılmada ve saldırıya geçmede ciddi avantajlar sağlamaktadırlar.

Yerel - küresel ekonomilerin birbirleriyle bu kadar iç içe olmalarının bazı avantajları olduğu gibi ciddi bir riski ve ucu belirsiz bir bedeli de bulunmaktadır. Bunun son örneklerinden biri, Norveç'in kutba en yakın kasabalarından birinde yaşanmıştır: Kasabanın belediye başkanı maaşları ödemeyi aksatınca memur ve işçiler başkanın evini basmışlar ve ödeme yapılmasını istemişler. Başkan, belediyenin tüm parasını mortgage ile ilgili uluslararası bir yatırım fonuna yatırdığını ve değerinin neredeyse sıfırlandığını, ödeme yapamayacağını ve belediyenin iflas etmiş olduğunu belirtmiş. Sonrası malumdur.

Sözün özü olarak Nasbitt'in kitaplaştırdığı yerel düşün-küresel davranış düşüncesi, bu dönemde üretim ve ticaret hayatında somut örnekleri ve eksenleriyle hayata geçmiştir. Yani ulusal ekonomiler, yerel ve küresel ekonomiler arasında neredeyse birer mevzuat ekonomileri konumuna getirilmiştir. Nitekim son mortgage krizinin boyutlarının hala hesaplanamaması bu tespiti doğrular niteliktedir.

Coğrafi ekonomiler olarak ifade edilebilecek ekonomilerin bilgi ekonomisi (B.E.) dinamikleriyle çalışan bir yapıya sahip olması halinde yukarıda ifade edilen yerel – küresel ekonomi bağı çok daha fazla olacaktır. Bölgesel gelişme açısından son dönemde berraklaşan eğilimin anahtarı konumundaki bu bağ ve dinamikleri Şekil-2'de özetlenmiştir.

YEREL EKONOMİDE BİLGİ EKONOMİSİ DİNAMİKLERİ

*BİLGİ

* REKABET

* TEKNOLOJİ

* KÜRESELLEŞME

* EKONOMİK DİNAMİZİM

Şekil-2. Bilgi Ekonomisi ve Coğrafi Ekonomiler Bağı.

Önümüzdeki dönemde ekonomi ve işletmecilik dünyasında, yerleşme ve kentleşme ekonomileri ile küresel ekonomi arasındaki bağlar çok daha fazla yoğunlaşacak ve gündem tutacak gibi gözükmektedir. Giderek bol paranın, düşük faizin ve yüksek büyümenin dayanılmaz hafifliği ve kolaycılığı sonlanmaktadır. Bu eğilim küresel rekabet edebilirliği daha bir zorlaştıracak, işletmecilik yetkinliği ve yönetme yeterliliği kapasitesi daha bir ön plana çıkacaktır.

Bu yeni eğilimi iyi süzen AB, 2005 yılında son güncellemesini yaptığı Lizbon Stratejisi ile 2007-2013 döneminde dünyanın en rekabetçi ve dinamik bilgi ekonomisi haline gelmeye odaklanmıştır. Lizbon Stratejisi; Bilgi Toplumu, Ar-Ge/İnovasyon, Serbestleşme, Ağ Endüstrileri, Finansal Hizmetler, Girişimcilik, Sosyal Katılım ve Sürdürülebilir Kalkınma başlıklarından oluşan 8 temel kriterden oluşmakta ve indeks sayılarla izlenebilirliği sağlanmaktadır. Toplam indeks sayılar dikkate alındığında Türkiye, AB25 ülkeleri arasında Bilgi Toplumu ve Ar-Ge/İnovasyon kriterlerinde sonuncu sırada bulunmakta, diğerlerinde ise ortalama sondan üçüncü sırada yer almaktadır. Yani yeni eğilimin gereklerini yerine getirme performansı ile berbat bir durumdayız. Daha kötüsü ise diğer altı kriter üzerinde tetikleyici etkisi bulunan iki temel kriterde sonuncu olmamızdır.

Aslında bu 8 kriterin odaklandığı mesele, rekabetçiliği ve dinamik bilgi ekonomisini geliştirecek bir etkin piyasa işleyişine ve şirketler sistemine veya ağına sahip olabilmektir. Eğer alt kriterler incelenirse görülecektir ki bunu sağlamanın ana yordamlarından birini yerleşme ve kentleşme ekonomileri oluşturmaktadır. Özellikle Ar-Ge/İnovasyon ve bilgi ekonomisi kriterlerinde bu olgu açıkça gözükmektedir ve bizim en zayıf olduğumuz halkalar konumundadır.

İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması (İBBS) itibariyle TR61 tanımındaki Antalya-Burdur-Isparta illerinin oluşturduğu Batı-Akdeniz Bölgesi, yerel ekonomik dinamikleri bu kriterler ekseninde ve hızla hayata geçirmek konusunda ciddi potansiyele sahip bulunmaktadır. Zira beşeri sermayesi itibariyle ortalamanın üzerinde bir düzeye sahiptir, taşıdığı pek çok doğal avantaj doğru kullanılabilir ve almakta olduğu göç yetkin bir şekilde yönetilip yöneltilenirse, bu beşeri sermaye tam da bilgi temelli ve inovatif yapılı bir yoğunluğa evrilebilir.

Bölge illeri genel olarak birbirine rakip değil, birbirini tamamlar nitelikli, girdi-çıkı ilişkisine sahip bir yapı eğilimi içerisindedir. Üretim ve tüketim ilişkileri içine kapalı bir bölge özelliğinden çok küresel hareketliliğe açık bir özellik taşınmaktadır. Geleceğin temel sektörlerinden olan çok modlu küresel lojistik sistemleri ve işletmeciliği için merkezi bir konuma sahiptir. Bu ve benzeri eşsiz özellikler doğru ve etkin bir biçimde güdülenebilirse çok boyutlu, sürdürülebilir ve rekabetçi bir yerel ekonomik kalkınmanın temeli inşa edilmiş olacaktır. Bu temelin üzerine sağlıklı bir bina inşasını hızla başarabilmek için özellikli üretim ve ticaret bölgeleri, lojistik, bilişim yoğunlaşmaları ve kümelenme uygulamaları gibi projeleri, kurulacak bir kalkınma ajansının da desteği ile başarmak mümkündür. Kalkınma ajansı burada örgütlenme, yönlendirme ve yerel-ulusal-küresel finans sağlama açısından anahtar bir konuma sahip bulunmaktadır. O yüzden bölgenin seçilmiş ve atanmış tüm karar vericilerinin temel performans göstergelerinden biri de bu konuda yarattıkları katkıdır.